

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การทำความเข้าใจสถานะความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับชาวไทยและรัฐไทย ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นนั้น สามารถเสริมได้ด้วยกรณีศึกษาชาวเวียดนามอพยพในจังหวัด พัทลุง ซึ่งมีทั้งลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเอง และลักษณะร่วมกับกรณีอื่นๆ ในส่วนต่างๆ ของ ประเทศ

ภาพในปัจจุบันที่ชาวเวียดนามในพัทลุงได้ “ผสมกลมกลืน” เข้ากับสังคมไทยในทาง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมนั้น สืบเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาประมาณ 6 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและสถานะของชาวเวียดนามที่ เปลี่ยนแปลงจาก “ญวนอพยพ” มาเป็น “ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม” นี้ จากมิติ 2 ด้านหลักประกอบ กันคือ

- 1) นโยบายของรัฐต่อชาวเวียดนาม ซึ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่าย
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามกับชาวไทยท้องถิ่น

ทั้งนี้ความสัมพันธ์ใน 2 มิติดังนี้ เปลี่ยนแปลงไปในกรอบมิติของเวลา และแปรไปตามโลก ทัศน์ที่แตกต่างกันของชาวเวียดนามต่างๆ กลุ่ม

ในแง่ของกรอบเวลา อาจแบ่งได้ตามมิติที่ 1) ออกเป็น 4 ช่วงตามมาตรการของนโยบาย ของรัฐที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่าย มิติทั้ง 2 นี้สัมพันธ์กันโดยมิติที่ 1 นั้นมีอิทธิพลเหนือ มิติที่ 2

มาตรการของนโยบายรัฐที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่ายแบ่งเป็น 4 ช่วงดังนี้คือ

- 1) ยุคต่อสู้ดิ้นรน(2496-2504)
- 2) ยุคแห่งความไม่แน่นอน(2504-2515)
- 3) ยุคมีค(2515-2534)
- 4) ยุคสว่าง(2534-ปัจจุบัน)

ส่วนในแง่ของความแตกต่างทางโลกทัศน์นั้นสามารถแบ่งชาวเวียดนามออกเป็น 3 กลุ่ม ตามความผูกพันกับเชื้อชาติและสังคมเวียดนาม ประกอบด้วย

- 1) โลกทัศน์ที่ผูกพันกับบ้านเกิด

- 2) โลกทัศน์แบบกำกึ่งระหว่างบ้านเกิดกับบ้านใหม่
- 3) โลกทัศน์สู่ความเป็นไทย

การเปลี่ยนแปลงของนโยบายรัฐ

1) ยุคต่อสู้ดิ้นรน(2496-2504) เป็นยุคเริ่มต้นนับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายควบคุมแกนนำชาวเวียดนามอพยพจำนวน 705 คนไปไว้ที่จังหวัดพัทลุง(2476) จนกระทั่งถึงสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนโยบายส่งชาวเวียดนามอพยพกลับไปยังเวียดนามเหนือ(2503-2504) กล่าวได้ว่าในช่วงเวลานี้ แม้ดูเหมือนรัฐจงใจจะควบคุมพื้นที่ในการอยู่อาศัยของแกนนำชาวเวียดนามอพยพอย่างเข้มงวด ด้วยการกำหนดให้ไปอยู่ในอาณาเขตใต้สุดซึ่งอำนาจรัฐไทยยังสามารถเอื้อมมือไปถึง แต่เมื่อชาวเวียดนามอพยพได้ไปใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจริงๆ กลับมีอิสระในการเดินทางและประกอบอาชีพมากกว่าชาวเวียดนามอพยพที่ถูกควบคุมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้อาจจะเพราะเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐไม่มีความคุ้นชินกับบทบาทที่ตนเองได้รับในการควบคุม “ญวนอพยพ”(ชื่อตามที่ราชการใช้เรียกในขณะนั้น) ด้วยจังหวัดพัทลุงไม่ได้อยู่ติดชายแดน และพื้นที่ในเวลานั้น โดยมากเป็นป่า กับทั้งบรรดากลุ่มบุคคลผู้ที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับรัฐในพื้นที่เอง รัฐก็ยังไม่มีความสามารถที่จะจัดการให้เด็ดขาด ต้องปล่อยให้ตามเลยจนชุมชนโงมมีอิทธิพลเหนือรัฐ พอถึงคราวต้องควบคุม “ญวนอพยพ” ก็ไม่รู้จะต้องจัดการอย่างไร จึงปล่อยให้ทำมาหากินอย่างเป็นทางการเป็นอิสระ เพียงแต่ต้องรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐตามระยะเวลาที่กำหนด สิ่งที่ชาวเวียดนามอพยพต้องดิ้นรนเอาเองในเวลานั้นจึงเป็นการปรับตัวเพื่อแสวงหาอาชีพ อันจะทำให้สามารถมีปัจจัยในการดำรงชีวิตและยกระดับฐานะความเป็นอยู่ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนด้านการใช้ภาษาเพราะชาวบ้านไม่ชอบให้ใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสาร ตลอดจนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหาร เป็นอาหารแบบท้องถิ่น เพื่อให้มีปัญหาลดลงในการดำรงชีพน้อยที่สุด

2) ยุคแห่งความไม่แน่นอน(2504-2515) เริ่มจากการดำเนินนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ต้องการส่งตัวชาวเวียดนามอพยพกลับเวียดนามเหนือ(2503-หลังสิ้นสุดสงครามเย็น) เพราะไม่ต้องการแบกรับภาระและหวั่นเกรงจะก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งที่จริงแล้วเป็นการอ้างเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจให้แก่ตัวเอง¹ การส่งชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศมีผลตามมาทันทีก็คือทำให้ชาวเวียดนามอพยพตัดขาดจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมท้องถิ่น แต่ได้กลายเป็นเพียงอาคันตุกะที่ไปอาศัยอยู่ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง การสาน

¹ คณะปฏิวัติอ้างว่ายึดอำนาจโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลชุดเดิมและประชาชนทั้งหลาย และจำเป็นต้องยึดอำนาจเพราะ “เหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกในดินแดนที่ยังขึ้น โดยเฉพาะภัยคอมมิวนิสต์ที่คุกคามประเทศไทยอย่างร้ายแรง”(ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 2) ดูเพิ่มเติมใน, สุรราชย์ ชัมประเสริฐ, *สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย*, กรุงเทพฯ:พีเพรส, 2551 หน้า 92

สัมพันธ์กับคนที่ต้องดิ้นรนหุดชะงัก กลายเป็นบรรยากาศของความอวรณ์ และการสร้างอนุสรณ์เพื่อระลึกถึงการลาจาก โดยชาวเวียดนามอพยพได้ร่วมมือกันสร้างประตูดุหาสวรรค์ทรงเวียดนามเอาไว้เป็นอนุสรณ์ แม้ในระยะเวลาต่อมาจะไม่มี การส่งชาวเวียดนามอพยพกลับประเทศไปอีกเลย แต่จากความพยายามของรัฐบาลที่จะดำเนินนโยบายในรูปแบบดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนไทยต้องดิ้นรนหาความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขา กับชาวเวียดนามอพยพไว้เหลือแต่ผิวเผิน การจ้างงานระยะยาวก็ลดน้อยลงไป เนื่องจากความไม่แน่ใจในช่วงเวลาที่ชาวเวียดนามอพยพจะอยู่อาศัยในพื้นที่ หากพวกเขา กลับประเทศเสียกลางคันอาจทำให้งานเสียหายได้ ผลจากปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้ชาวเวียดนามอพยพที่เริ่มมีทุนจากการเก็บหอมรอมริบพยายามที่จะสร้างกิจการเล็กๆ ขึ้นมาเอง แต่ต่อมาเมื่อสถานการณ์ในภูมิภาคอินโดจีนแหลมคมขึ้น และมีการก่อวินาศกรรมต่อเครื่องบินของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ก็ส่งผลให้รัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร มีนโยบายที่เลียบขาดยิ่งขึ้นต่อชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทย

นอกจากนี้แล้ว ตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ความหมายของคอมมิวนิสต์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อวิทยุมีความน่ากลัวขึ้นเป็นลำดับ ส่งผลแทรกซึมต่อความรู้สึกของชาวบ้านที่มีต่อชาวเวียดนามอพยพ และมีหลายคนเริ่มแสดงออกโดยการแสดงการดูหมิ่น ผ่านวาจากรรมของคำว่า “ญวน”

3) ยุคมืด(2515-2534)ภายหลังจากที่จอมพลถนอม กิตติขจร ได้รัฐประหารรัฐบาลของตนเองลงไปแล้วกลับสู่อำนาจอีกครั้งหนึ่ง(2514) รัฐบาลของเขาได้หันไปใช้นโยบายที่เข้มงวดกับชาวเวียดนามอพยพ โดยการยึดคืนสัญชาติไทยจากชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรและรุ่นหลาน พร้อมทั้งสถาปนาคุกลาดบัวขาวขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา(2515) เพื่อแสดงถึงความเข้มงวดต่อชาวเวียดนามอพยพที่กระทำการผิดระเบียบข้อบังคับ ส่งผลให้ในยุคดังกล่าวเปรียบได้กับยุคมืดของชาวเวียดนามอพยพอย่างแท้จริง มีชาวเวียดนามอพยพหลายคนต้องติดคุกด้วยข้อหากระทำผิดเพียงเล็กน้อย เช่นออกนอกเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือรายงานตัวล่าช้ากว่าวันที่กำหนด ขณะเดียวกัน ผลลัพธ์จากการชี้นำผ่านสื่อวิทยุและสื่อหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ที่ผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคำว่า “ญวน” ก็ทำให้มีชาวบ้านจำนวนมากขึ้นที่แสดงท่าทีรังเกียจชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่ เหลือเฉพาะแต่คนที่เข้าใจและเห็นใจจริงๆ ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก สถานการณ์ของชาวเวียดนามอพยพเริ่มดีขึ้นในช่วงสั้นๆ ภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกาถอนกำลังออกไปจากประเทศไทย แต่ก็กลับมาแย่อีกครั้งในยุคของรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์(2523-2531) ชาวเวียดนามอพยพที่เกิดในจังหวัดพัทลุงจำนวนมาก ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐและปฏิกิริยาจากผู้คนในยุคสมัยดังกล่าว ส่งผลเป็นบุคลิกที่หวาดระแวงและระแวงระวังจวบจนปัจจุบัน

ทั้งนี้ บริบทดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการดำเนินนโยบายของไทยภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิ

คอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(Cold War) รัฐบาลเผด็จการทุกรัฐบาลที่มีสหรัฐอเมริกาคอยกำจุนอำนาจ จึงต้องดำเนินนโยบายตามแนวทางต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อชาวเวียดนามอพยพ เพราะความหวาดกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์ดังกล่าว จะช่วยให้รัฐบาลเผด็จการมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

4) ยุคสว่าง(2534-ปัจจุบัน) หลังสิ้นสุดการครองอำนาจของรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ รัฐบาลพลเรือนของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ(2532-2534) ได้มีการเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศโดยเฉพาะต่อภูมิภาคอินโดจีนชนิดจากหน้ามือเป็นหลังมือ โดยมีปัจจัยที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการที่เวียดนามได้ถอนทหารออกจากกัมพูชา(2532) สหภาพโซเวียตล่มสลาย(2534) และการที่รัฐบาลเวียดนามเองมีแนวคิดที่จะเปิดประเทศเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนจากต่างชาติ(2529-ปัจจุบัน) นอกจากนั้นการที่รัฐบาลเวียดนามได้ยืนยันกับรัฐบาลไทยอย่างชัดเจนว่าจะไม่ยอมให้บุคคลเวียดนามถือสองสัญชาติ และจะไม่รับชาวเวียดนามอพยพในประเทศไทยกลับเวียดนามอีกแล้ว จึงทำให้ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หันไปใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าต่อภูมิภาคอินโดจีน พร้อมทั้งใช้นโยบายกลืนกลาย (assimilation) กับชาวเวียดนามอพยพที่เหลืออยู่ในประเทศ โดยเริ่มต้นจากรุ่นหลานและค่อยทยอยให้สัญชาติมาเป็นลำดับตามคำร้องขอจนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อเริ่มทยอยได้รับสัญชาติไทย ความกดดันที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่รัฐก็ค่อยๆ คลี่คลาย ต่อมา รัฐบาลไทยในสมัยหลังยังได้มีการส่งยกเลิกคุกกลาดบัวขาว และมีการให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนามอพยพครั้งใหญ่ในปี 2537 ถึง 70 คน เพื่อฉลองการครองสิริราชย์สมบัติครบ 50 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวคิดที่รัฐบาลต้องการจะผูกโยงชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเข้ากับความรู้สึกได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งก็บังเกิดผลเช่นนั้นแล้ว ในปัจจุบัน เมื่อชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงมักจะแสดงออกถึงการเทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ไว้เหนือสิ่งอื่นใด

ขณะเดียวกัน การแสดงให้เห็นถึงการยอมรับประชากรกลุ่มนี้ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ยังส่งผลให้ประชาชนชาวพัทลุงเกิดการยอมรับชาวเวียดนามอพยพตามไปด้วยอย่างรวดเร็ว อย่างชัดเจนที่สุดก็คือในหมู่เจ้าหน้าที่ราชการ ที่ลดละความเข้มงวดกวดขันบรรดาชาวเวียดนามอพยพที่ไม่ได้รับสัญชาติลงไป กับทั้งหน่วยงานที่กำกับควบคุมก็มีการโยกย้ายจากสถานีตำรวจ ไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ณ ศาลว่าการจังหวัด ทำให้ภาพที่เปรียบเสมือนโจรผู้ร้ายที่ต้องถูกควบคุมโดยตำรวจของชาวเวียดนามอพยพค่อยมลายหายไปด้วย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ได้รับสัญชาติไทยแล้ว ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดพัทลุงจำนวนมากได้อพยพออกไปจากพื้นที่ เพื่อหลีกเลี่ยงจากพลังของคำว่า “ญวน” ที่ยังหลงเหลืออยู่ในหมู่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งจนปัจจุบัน กับเพื่อก้าวพ้น

จากความหวาดระแวงในจิตใจซึ่งเคยได้รับการเป็นชาวเวียดนามอพยพในเขตจังหวัดควบคุม มีจำนวนไม่น้อยหันไปแต่งงานกับคู่สมรสที่เป็นชาวไทย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง เพื่อเป็นเครื่องยกระดับให้เหนือจากวาทกรรมการเป็นคนญวน และเพื่อไม่ต้องวิตกกังวลกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่ไม่แน่นอน ซึ่งแม้โดยความเป็นจริงยากจะเกิดขึ้นจ้ารอย แต่ปมอันนั้นก็ได้ฝังลึกจนไม่มีนโยบายใดๆ ของรัฐบาลไหนจะสามารถทำลายลงได้เสียแล้ว

โลกทัศน์ของชาวเวียดนามอพยพภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง

1) โลกทัศน์ที่ผูกพันกับบ้านเกิด คือชาวเวียดนามอพยพที่คิดจะกลับไปกอบกู้ชาติ และดำรงสถานะหัวหน้าครอบครัว คนกลุ่มนี้เป็นชาวเวียดนามอพยพที่มีอุดมการณ์เข้มแข็ง มีความรักชาตินับถือในตัวผู้นำคือโฮจิมินห์ เป็นกลุ่มที่มาอยู่เมืองไทยเพราะการปราบปรามครั้งใหญ่ที่ทำแขก ถือว่าเป็นการเข้ามาโดยไม่สมัครใจ ดังนั้นคนกลุ่มนี้เมื่อเข้ามาแล้วก็มีความพยายามที่จะเชื่อมประสานระหว่างญวนเก่า หรือชาวเวียดนามอพยพที่อยู่ในเมืองไทยมานาน กับกองกำลังเวียดนามที่ขังอยู่ในลาว เพื่อส่งกองกำลัง เสบียง อาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปช่วยเหลือในการกู้ชาติเวียดนามคืนจากฝรั่งเศส และในระยะแรกก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยของนายปรีดี พนมยงค์(2489) ในการกู้ชาติ การกระทำต่างๆ ของพวกเขาจึงเป็นไปโดยเปิดเผย แต่ต่อมาเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลของนายปรีดีลงไป พร้อมทั้งสถาปนาระบอบเผด็จการทหารที่อิงกับจักรวรรดินิยมอเมริกาขึ้นมาแทนที่(2491-2500) ก็ทำให้การกระทำช่วยเหลือกองกำลังกู้ชาติเวียดนามหรืออย่างเปิดเผยของชาวเวียดนามอพยพในไทย กลายเป็นการกระทำที่เป็นภัยต่อความมั่นคงจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามการชี้แนะของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลของจอมพล ป. จึงได้มีมาตรการหลายอย่างเพื่อจัดการกับแกนนำชาวเวียดนามอพยพ และหนึ่งในมาตรการดังกล่าวก็คือการจับกุมเอาตัวแกนนำชาวเวียดนามอพยพไปไว้ที่จังหวัดพัทลุง(2496)

กล่าวได้ว่าสำหรับชาวเวียดนามอพยพกลุ่มนี้ พวกเขาจึงรู้ซึ่งในปัจจัยที่ชี้นำรัฐบาลไทยในการสนับสนุนหรือต่อต้านเวียดนามว่ามาจากอิทธิพลของมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาซึ่งมาตั้งฐานทัพอยู่ในไทยในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(2492) คนกลุ่มนี้จึงมีความเชื่อว่าถ้าสามารถขับไล่สหรัฐอเมริกาให้พ้นไปจากภูมิภาค ดังเช่นที่เคยสามารถขับไล่ฝรั่งเศสเป็นผลสำเร็จมาแล้ว พวกเขาก็สามารถจะเดินทางกลับประเทศได้อีกครั้งหนึ่ง ไปร่วมกันพัฒนาชาติเวียดนามให้มีความเจริญก้าวหน้า

ชาวเวียดนามอพยพกลุ่มนี้ไม่มีแนวคิดที่จะเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลไทย เพราะเข้าใจว่ารัฐไทยเองก็ไม่มีอิสระในการดำเนินนโยบายต่อเวียดนาม พวกเขาจึงพยายามกระทำตัวไม่ให้มีปัญหากับรัฐไทย โดยการเชื่อฟังและปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ที่รัฐไทยกำหนดควบคุมเอาไว้ ขณะเดียวกัน

ก็ได้แสดงความมีมิตรไมตรีกับคนไทย เพื่อการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ แต่ด้วยความรักชาติกับภาระหน้าที่ในการร่วมกู้ชาติที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ต้น คนกลุ่มนี้จึงมีความพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์และอุดมการณ์แบบเวียดนามไว้อย่างเต็มสามารถเท่าที่จะกระทำได้ เพราะพวกเขาไม่ได้ปรารถนาที่จะอยู่เมืองไทยอย่างถาวร แม้ถ้าถึงวันตายก็ยังฝืนใจจะไปฝังอัฐิไว้ในแผ่นดินเวียดนาม จึงเมื่อมีกิจกรรมใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ของการช่วยปลดปล่อยชาติเวียดนาม คนกลุ่มนี้ก็พร้อมยอมเสียสละเท่าที่สามารถกระทำได้ ทั้งกำลังทรัพย์ หรือแม้แต่เสรีภาพ เพื่อให้ปลายทางบรรลุวัตถุประสงค์ในการกู้ชาติ

นอกจากส่วนตัวชาวเวียดนามอพยพรุ่นที่เข้ามาอยู่อาศัยที่จังหวัดพัทลุงจะมีความรักชาติเวียดนามอย่างยิ่งแล้ว พวกเขายังมีความพยายามที่จะปลูกฝังให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นที่ 2 คือรุ่นบุตรมีความรักชาติดุจดั่งพวกตนด้วย คนรุ่นบุตรดังกล่าวนี้มีอยู่สองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เกิดในลาวหรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แล้วอพยพตามบิดามาภายหลังพร้อมกับมารดา ส่วนกลุ่มที่สองซึ่งมีจำนวนมากกว่าคือบุตรที่เกิดในจังหวัดพัทลุง โดยส่วนใหญ่แล้วชาวเวียดนามอพยพหลายครอบครัวจะมีทั้งบุตรที่เกิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือในประเทศลาวกับทั้งบุตรที่เกิดในจังหวัดพัทลุง ในคนรุ่นบุตรเองจึงมิได้มีอุดมการณ์ในความรักชาติเวียดนามอย่างเข้มข้นเสมอกัน บุตรที่ต้องอพยพมาเช่นเดียวกับบิดามารดาจะมีความเข้าใจในความจำเป็นของการกู้ชาติมากกว่า แต่บุตรที่เกิดและโตในจังหวัดพัทลุงเรียนรู้เรื่องเวียดนามต่างๆ เพียงจากคำบอกเล่าของพ่อแม่และพี่ ในขณะที่สภาพแวดล้อมและสังคมเพื่อน โดยส่วนใหญ่ไม่มีความเกี่ยวโยงชวนให้นึกถึงความจำเป็นต้องกลับไปกู้ชาติเวียดนาม คนกลุ่มนี้ต้องการเพียงหลุดพ้นจากถูกเหยียดหยามโดยบรรดาคนไทยท้องถิ่นจำนวนหนึ่ง ภายใต้วาทกรรมของคำว่า “ญวน” ซึ่งกลายเป็นคำที่มีความผิดอยู่ในตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องก่อการใดๆ ที่ไม่ถูกต้อง พวกเขาเหล่านี้มีความประสงค์ที่จะเป็นคนไทย ต้องการเรียนในโรงเรียนไทย และมีค่านิยมในการประสบความสำเร็จในชีวิตแบบสังคมไทย พวกเขาจึงเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตไม่ใช่เพราะนโยบายของรัฐไทยมีอคติกับชาติพันธุ์เวียดนาม แต่เกิดจากที่พวกเขาเป็นบุตรหลานของคนเวียดนามซึ่งทำให้แตกต่างไปจากบุคคลอื่น โดยส่วนใหญ่ในสังคม ความเป็น “ญวน” จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่ในตัวเอง แทนที่จะมีความปรารถนา ร่วมในการกอบกู้ชาติ คนกลุ่มนี้จึงพยายามมองหาวิธีเพื่อจะหลุดพ้นจากปัญหาและอุปสรรคอันมาจากการสืบชาติพันธุ์ญวนของตนเสียมากกว่า ยิ่งเมื่อชาวเวียดนามอพยพรุ่นบิดามารดา มีการเรียกร้องความรับผิดชอบต่อการกอบกู้ชาติเวียดนามด้วยการเรียกรับเงินซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนในการดำรงชีพของครอบครัว ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรกลุ่มที่เกิดในจังหวัดพัทลุงจึงมีแนวโน้มไปในทางต่อต้าน ทั้งเรียกร้องให้ครอบครัวแยกกลุ่มออกจากการสมาคมกับชาวเวียดนามอพยพที่มีการเรียกรับเงิน และทำให้ต้องหันไปใกล้ชิดกับชาวไทยท้องถิ่นแทน แต่เมื่อสามารถสื่อสาร

ด้วยภาษาเดียวกันได้ คำว่าญวนก็ไม่ใช่อุปสรรคในการคบหาสมาคมกับชาวไทยท้องถิ่น โดยเฉพาะพวกที่อยู่นอกเขตเมืองซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยห่างๆ กัน คนเหล่านี้มักจะไม่มีอคติต่อวาทกรรม “ญวน” เท่ากับกลุ่มที่อยู่ในเมือง เนื่องจากไม่มีชุมชนชาวเวียดนามอพยพปรากฏชัดเจนให้เป็นที่รู้สึกว่าจะไม่ปลอดภัย หรือจะร่วมกันกระทำการอันใดอันไม่เหมาะสม

2) โลกทัศน์กำลังระหว่าง “บ้านเกิด” กับ “บ้านใหม่” เป็นโลกทัศน์ของชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรอย่างเฉพาะเจาะจง ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรมีอยู่สองกลุ่ม คือกลุ่มที่ติดตามบิดามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และบางคนติดตามมาตั้งแต่ฝั่งลาว(จากเหตุการณ์ที่ทำแขกเมื่อปี 2489) กับอีกกลุ่มคือกลุ่มที่เกิดในจังหวัดพัทลุง(หลังปี 2496) ชาวเวียดนามอพยพรุ่นนี้ นอกจากจะมีความแตกต่างกันทางด้านประสบการณ์ชีวิตแล้ว สิ่งที่แตกต่างกันเป็นประการสำคัญยิ่งก็คือสถานภาพทางกฎหมาย เนื่องจากว่าชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่เกิดที่จังหวัดพัทลุงในนั้นจะได้สัญชาติไทยโดยการเกิด จึงมีความลึกซึ้งอยู่ในหลายครอบครัวที่ว่าบุตรบางคนมีสัญชาติไทยแต่บุตรบางคนถือสัญชาติเวียดนาม ส่วนพ่อแม่แน่นอนถือสัญชาติเวียดนามทั้งคู่ การถือสัญชาติแตกต่างกันทำให้มีสถานภาพทางกฎหมายแตกต่างกัน มีสิทธิแตกต่างกัน เช่น สิทธิในการเข้าเรียนในโรงเรียนไทยเป็นต้น ทำให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรที่ได้สัญชาติไทยมีสองวัฒนธรรมในสองสังคม คือการถูกหล่อหลอมด้วยวัฒนธรรมไทยจากสังคมโรงเรียน และการถูกกล่อมเกลาด้วยอุดมการณ์แบบเวียดนามเมื่ออยู่ที่บ้าน อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับสัญชาติไทย แต่การเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวชาวเวียดนามอพยพก็ทำให้พวกเขาไม่สามารถจะหนีพ้นจากวาทกรรมของคำว่า “ญวน” ไปได้ พวกเขาจึงพยายามจะแสวงหาวิถีทางที่จะหลีกเลี่ยงหนีจากความเป็น “ญวน” เท่าที่จะกระทำได้ โดยไม่มีความรู้สึกผูกพันกับเชื้อชาติของบิดามากนัก เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมในสังคมเวียดนามกลุ่มใหญ่มาก่อนเลย หากมีเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้โลกทัศน์ต่อประเทศไทยและประเทศเวียดนามของคนกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไป นั่นก็คือการที่รัฐบาลไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สามารถประสานกับรัฐบาลเวียดนามเหนือเพื่อดำเนินการส่งตัวกลับชาวเวียดนามอพยพ(2503-2534) ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้การกล่อมเกลากลายในครอบครัวในฐานะของคนเวียดนามมีน้ำหนักมากขึ้น

การที่ชาวเวียดนามอพยพทุกคนร่วมกันบริจาคเงินเพื่อสร้างซุ้มประตูทางเข้าวัดคูหาสวรรค์ไว้เป็นอนุสรณ์ คือเครื่องสะท้อนถึงจิตสำนึกในการเป็นผู้อยู่อาศัยเพียงชั่วคราวดังกล่าว แม้ว่าการส่งตัวกลับประเทศเวียดนามของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงจะเกิดขึ้นเพียงเที่ยวเดียว (2504) และมีคนที่เดินทางกลับไปในเที่ยวนั้นเพียง 12 คน แต่นั่นก็ทำให้จิตสำนึกในการเป็นคนไทยของชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรถูกสั่นคลอนเป็นอย่างมากตลอดมา อย่างไรก็ตามในทางกลับกันการที่ชาวเวียดนามอพยพได้สร้างถาวรวัตถุด้วยรูปทรงแบบเวียดนามในสถานที่ซึ่งถือเป็นพระอารามหลวง และเป็นวัดสำคัญเก่าแก่ของชาวไทยพุทธในท้องถิ่น ได้สร้างความไม่สบายใจให้กับ

ชาวบ้านท้องถิ่นไม่น้อย หากการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายกลับเป็นไปได้ยาก ทั้งยังจะเป็นการหักหาญน้ำใจของผู้สร้างคือบรรดาชาวเวียดนามอพยพที่สุดท้ายก็ยังไม่ได้เดินทางกลับเวียดนามเหนือ จนกระทั่งต่อมาอีกกว่าสามทศวรรษ ชุมประตู่ทางเข้าวัดทรงเวียดนามจึงถูกทุบลงในปี 2537 เพื่อสร้างใหม่เป็นชุมประตู่ทรงไทย ปีเดียวกันนี้เป็นปีเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นปีเดียวกับที่ชาวเวียดนามอพยพได้รับสัญชาติไทยมากที่สุดถึง 70 คน จึงเป็นการกระอักกระอ่วนที่ชาวเวียดนามอพยพซึ่งเพิ่งจะได้รับสัญชาติเป็นส่วนใหญ่จะแสดงอาการคัดค้าน เพราะเท่ากับว่าไม่มีความภักดีต่อการเป็นคนไทย แต่ภายหลังจากที่สร้างประตูวัดขึ้นใหม่เป็นทรงไทยเรียบร้อยแล้ว ก็ได้มีการประสานไมตรีที่มีมาระหว่างชาวไทยท้องถิ่นกับชาวเวียดนามอพยพ โดยการคงเขียนว่าเหนือชุมประตู่ว่าเป็นชุมประตู่ที่สร้างโดยชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงไว้เป็นอนุสรณ์

แต่เมื่อย้อนกลับไปกล่าวเฉพาะชะตากรรมของชาวเวียดนามอพยพ ระหว่างที่รอการส่งตัวกลับประเทศซึ่งเกิดขึ้นเพียงเที่ยวเดียวนั้น ต่อมา พวกเขากลับยิ่งต้องได้รับความเจ็บปวดยิ่งขึ้นเมื่อมีการถอนสัญชาติไทยของชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรและรุ่นหลานในปี 2515 ภายใต้อำนาจของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งมีความหวั่นเกรงภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ประกอบกับต้องการหาความชอบธรรมให้กับการคงอยู่ในอำนาจของรัฐบาลเองภายหลังการปฏิวัติ จึงส่งผลให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นบุตรเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในสถานะของคนอย่างฝังใจจนกระทั่งปัจจุบัน

3) โลกทัศน์แบบสู่ความเป็นไทย เป็น โลกทัศน์ของชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลาน(2518-ปัจจุบัน) ซึ่งเกิดภายหลังจากที่เวียดนามรวมประเทศและชาติมหาอำนาจเปลี่ยนท่าทีในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน โดยกองทัพสหรัฐอเมริกาได้ถอนทหารออกไปจากภูมิภาค โดยเฉพาะจากฐานทัพประเทศไทยแล้ว ชาวเวียดนามอพยพกลุ่มนี้สามารถแยกย่อยออกได้เป็นสองประเภท คือ ชาวเวียดนามอพยพที่มีเชื้อสายเวียดนามล้วนๆ กับชาวเวียดนามอพยพที่เป็นลูกครึ่งระหว่างไทยกับเวียดนาม ผลลัพธ์จากความรู้สึกไม่มั่นคงในสวัสดิภาพและสถานภาพทางกฎหมายทำให้ชาวเวียดนามอพยพในรุ่นบุตรจำนวนมากพยายามหาทางออกด้วยวิธีหาคู่สมรสที่เป็นคนไทย โดยเฉพาะหากเป็นชาวเวียดนามอพยพที่เป็นสตรีนั้นจะมีโอกาสที่ดีกว่า ก็คือสามารถหาคู่ครองที่เป็นเจ้าหน้าที่ราชการระดับสูงซึ่งส่วนใหญุ่มักจะเลือกเจ้าหน้าที่ตำรวจ ครั้นเมื่อแต่งงานและติดตามสามีไปอาศัยในจังหวัดอื่นแล้ว สถานภาพความเป็น “ญวน” ก็จะถูกปกปิด พลังของวาทกรรม “ญวน” ที่มีความหมายด้านลบในสังคมพัทลุงก็ไม่สามารถติดตามไปได้ แต่สำหรับผู้ชายชาวเวียดนามอพยพที่แต่งงานกับหญิงไทย หรือหญิงชาวเวียดนามอพยพที่แต่งงานกับชายไทยซึ่งอยู่อาศัยอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดพัทลุง คนกลุ่มนี้มักจะคงมีความหวาดระแวงในความหมายของคำ

ว่า “ญวน”ที่จะส่งไปถึงรุ่นลูก(ซึ่งเป็นชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลาน) จึงมักจะมีการสั่งสอนให้บุตรมีความเข้าใจในสถานภาพของตนที่แตกต่างกับบุคคลทั่วไป และให้ยอมรับว่าคำว่า “ญวน”ซึ่งหมายถึงเชื้อชาตินั้น สามารถจะกลายเป็นคำที่มีความหมายในเชิงดูถูกเหยียดหยามของบุคคลอื่นได้ตลอดเวลา ทั้งหลายครอบครัวยังมีความพยายามในการที่จะปลูกฝังให้บุตรได้แสดงตัวตนต่อบุคคลอื่นอย่างชัดเจนว่าเป็นคนเชื้อสายเวียดนามหรือ “ญวน” เพื่อที่จะได้รับประกันว่าจะไม่กลายเป็นข้อดูถูกเหยียดหยามเมื่อเกิดทราบเรื่องดังกล่าวขึ้นภายหลัง ซึ่งกล่าวเฉพาะในทัศนคติของชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลานเองนั้น พวกเขามักจะไม่มีความรู้สึกหวาดกลัวต่อนโยบายของรัฐ หรือการจำกัดควบคุมดังเช่นชาวเวียดนามอพยพรุ่นก่อนๆ เพราะภายหลังการถอนกำลังทหารออกจากเวียดนามของสหรัฐอเมริกาในปี 2518 ได้ทำให้บรรยากาศของความหวาดระแวงที่มีต่อชาวเวียดนามอพยพคลี่คลายลงอย่างมาก เป็นผลให้นโยบายที่รัฐไทยบังคับใช้กับชาวเวียดนามอพยพมีความผ่อนคลายลงในทางปฏิบัติ จนกระทั่งท้ายที่สุดรัฐบาลพลเรือนของพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณก็เปลี่ยนมาใช้นโยบายผสมกลมกลืน(assimilation)ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา จึงทำให้ชาวเวียดนามอพยพรุ่นนี้ที่ภายหลังได้รับสัญชาติไทยทั้งหมด ไม่มีความรู้สึกหวาดเกรงในผลที่จะเกิดมาจากการเป็นคนไทยเชื้อสายเวียดนามตามกฎหมาย เพราะพวกเขามีศักดิ์และสิทธิ์เทียบเท่าคนไทยทั่วไปทุกประการ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีบางครอบครัวที่บิดามารดาที่มีความพยายามที่จะจัดการให้บุตรของตนพ้นจากสถานภาพของการสืบเชื้อสายเวียดนามมาตั้งแต่การเกิด ด้วยการให้ตากับยายซึ่งเป็นคนไทยจดทะเบียนเป็นบุตรของตน หรือวิธีอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพราะประสบการณ์ที่รัฐมีนโยบายส่งกลับประเทศและการถูกถอนสัญชาติยังคงคอยหลอกหลอนอยู่ตลอดเวลานั่นเอง

ปัจจุบัน พลังของคำว่า “ญวน” ยังมีบทบาทอยู่บ้างในพื้นที่จังหวัดพัทลุงโดยคนไทยบางกลุ่มที่ไม่มีมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อคนญวน แต่ด้วยคำดังกล่าวไม่ได้มีผลทำให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในรุ่นหลานมีความรู้สึกว่าตนไม่ได้เป็นคนไทย หากส่งผลให้มีการย้ายออกจากพื้นที่จังหวัดพัทลุงไปอยู่อาศัยยังเขตพื้นที่อื่น ซึ่งทั้งด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า และเพื่อให้พ้นจากวาทกรรมดังกล่าวในพื้นที่นั่นเอง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การพยายามปรับตัวในระยะที่เรียกว่ายุคต่อสู้ดิ้นรนของชาวเวียดนามอพยพ ภายใต้แรงกดดันเรื่องภาษา วัฒนธรรม และความต้องการปัจจัยในการดำเนินชีวิต จนกระทั่งต้องยอมละทิ้งจากอัตลักษณ์และอุดมการณ์แบบเวียดนามไปเพื่อการดำรงชีพอยู่ในสังคมเมืองพัทลุงให้ได้นั้น สอดคล้องกับกลไกการปรับตัวของผู้อพยพภายใต้แนวคิดเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Acculturation) ตามที่พจนานุกรมทางสังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2532) ได้บัญญัติ

ความหมายไว้ คือ เป็นการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เนื่องจากบุคคลต่างวัฒนธรรมกัน มีการติดต่อโดยตรงต่อเนื่องกัน จึงยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างดั้งเดิมของวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม ซึ่งในที่นี้ด้วยปัจจัยด้านพื้นที่ จำนวนประชากร และความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีผลให้ชาวเวียดนามอพยพต้องเป็นฝ่ายปรับตัวดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าวได้อธิบายด้วยว่า การปรับตัวเช่นนี้ แต่ละกลุ่มจะยังคงดำรงชีวิตตามอย่างวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของตนอยู่ ไม่ได้ถูกทำให้ผสมกลมกลืนกันเข้าไปในอีกกลุ่มทีเดียว เราจึงสามารถนำเอาแนวคิดดังกล่าวนี้มาอธิบายเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนและความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามอพยพกับคนท้องถิ่นได้เพียงช่วงสั้นๆ ของยุคต่อสู้ดิ้นรน(2496-2504) โดยเฉพาะภายหลังจากที่สถาบันศาสนาในท้องถิ่นเข้าไปมีอิทธิพลต่อชาวเวียดนามอพยพมากขึ้น การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมและรูปแบบความเชื่อในระยะต่อๆ มา ก็มีได้เกิดจากความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่กลับเกิดมาจากความศรัทธาในสถาบันทางศาสนาด้วย และมีผลทำให้มีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นในลักษณะที่ผสมกลมกลืนกันง่ายขึ้นในทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีที่มาของโครงสร้างวัฒนธรรมจากแก่นแกนเดียวกัน

ชาวเวียดนามอพยพมีการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมทางความเชื่อที่รับเข้ามาใหม่กับความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษในรูปแบบของการค่อยๆ เปลี่ยนแปลงตามเวลาแบบเป็นขั้นเป็นตอน คล้ายกับการอธิบายแนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม(Assimilation) หลายๆ นิยามประกอบกัน เช่นตามนิยามของ George M. Foster(อ้างในนิยพรรณ วรณศิริ,2540:68) กล่าวว่า การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมคือปรากฏการณ์ของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบและสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง และได้มีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ ในที่สุดต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนอย่างแยกไม่ออก จนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมเหลืออยู่เลย ภายใต้กรอบนิยามนี้ผู้ศึกษาไม่พบการหยิบยืมแบบแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน คงมีแต่ในด้านของชาวเวียดนามอพยพที่เกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมไปตามความศรัทธาในสถาบันทางศาสนาและตามโลกทัศน์ของชาวเวียดนามอพยพรุ่นหลังๆ ซึ่งมีความคุ้นชินกับสังคมท้องถิ่น โดยเฉพาะภายหลังที่รัฐไทยจงใจจะใช้นโยบายผสมกลมกลืนกับคนกลุ่มนี้นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม แม้จนถึงปัจจุบันร่องรอยของวัฒนธรรมแบบเวียดนามก็ยังคงเหลืออยู่ และบางครั้งก็พบว่ากลับมีการปรับเปลี่ยนแบบย้อนคืนไปสู่ความเป็นเวียดนามมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยของการโยกย้ายถิ่นเข้ามาของชาวเวียดนามอพยพกลุ่มใหม่ที่เกิดในประเทศไทย แต่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอพยพอาศัยอยู่มาก จึงสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นเวียดนามเอาไว้ได้มาก และด้วยความภาคภูมิใจ

ส่วนแนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมภายใต้านิยามของ Richard M. Burkey (อ้างในศิริรัตน์ แอดสกูล, 2542:15) ที่เสนอกระบวนการผสมกลมกลืนว่าจะต้องเกิดจาก 2 ฝ่าย คือ เกิดจากชนกลุ่มน้อยเองและชนกลุ่มใหญ่ เมื่อชนกลุ่มน้อยต้องอยู่อย่างถาวรในประเทศนั้นๆ ก็จำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติตามค่านิยม บรรทัดฐาน กฎระเบียบต่างๆ ที่สังคมใหญ่บัญญัติขึ้น ชนกลุ่มใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศก็ต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้น เพื่อสร้างสำนึกและความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ภายใต้านิยามนี้ ประเทศไทยได้นำมาปรับใช้ในระบอบหลังในยุคที่ผู้ศึกษาเรียกว่ายุคสว่าง (2534-ปัจจุบัน) หลังจากทีประเทศไทยได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในภูมิภาคอินโดจีนเสียใหม่ เมื่อสิ้นสุดยุคสงครามเย็น และมั่นใจว่าเวียดนามจะไม่มีนโยบายรับชาวเวียดนามอพยพในไทยกลับประเทศอีกแล้ว พร้อมกับคำยืนยันจากรัฐบาลเวียดนามว่าจะไม่ให้คนเวียดนามถือ 2 สัญชาติ ช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับสมัยของรัฐบาลพลเรือนที่มาจากกรเลือกตั้งซึ่ง พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ (2531-2534) ได้รับชัยชนะจากเสียงข้างมากจนได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากสมัยของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ที่เป็นนายกฯจากการแต่งตั้ง (2523-2531) ซึ่งสามารถจะวิเคราะห์แนวโน้มนโยบายดังกล่าวได้โดยอาศัยทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory) ตามที่ James N. Rosenau (อ้างใน ม.ล.พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, 2530:30) กล่าวไว้ว่า การจะวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของรัฐใดๆ นั้นจะต้องศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ มากมาย เพื่อมองว่าการที่รัฐหนึ่งกำหนดหรือแสดงท่าทีใดๆ ออกมานั้น มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในควบคู่กัน ไป ซึ่งปัจจัยภายนอกมีองค์ประกอบสำคัญดังได้แจกแจงไปแล้ว ส่วนปัจจัยภายในนั้นก็สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่ารัฐบาลที่มาจากกรเลือกตั้ง ย่อมต้องมองถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง การให้สัญชาติแก่ชาวเวียดนามอพยพตามแนวคิดผสมกลมกลืนนั้น นอกจากสามารถจะช่วยให้คนกลุ่มนี้พ้นจากสภาพบีบคั้นทางกฎหมายแล้ว ยังจะทำให้รัฐบาลไทยกับรัฐบาลเวียดนามสามารถกระชับความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สำหรับอีกแนวความคิดหนึ่งคือแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Change) ที่สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2530) กล่าวเอาไว้ว่าปัจจัยด้านชาติพันธุ์มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยบางวัฒนธรรมอาจจะเอื้อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว ส่วนบางวัฒนธรรมอาจจะยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เช่น กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มอาจไม่นิยมแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ทำให้การรับเอาวัฒนธรรมใหม่มาปฏิบัติในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ก็น้อยลง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเกิดได้ล่าช้าขึ้น ผู้ศึกษาเห็นว่ายังไม่สามารถจะเป็นข้อสรุปได้ โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้อธิบายกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุง เพราะโดยแท้จริงแล้วจากการศึกษาพบว่าในระยะแรกคนกลุ่มนี้ไม่ได้นิยมที่จะแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ และมีความพยายามที่จะคงรักษาอัตลักษณ์และอุดมการณ์ของกลุ่มตนเองไว้ แต่ด้วยปัจจัยทางการเมืองภายในประเทศที่ดำเนินเป็น

นโยบายเชิงควบคุมและกดดันชาวเวียดนามอพยพ ประกอบกับบรรยากาศของความชิงชังเชิงชาติพันธุ์ในท้องถิ่นของคนบางกลุ่มซึ่งเป็นผลจากการโฆษณาชวนเชื่อ โดยรัฐในเรื่องคอมมิวนิสต์ ได้ทำให้ชาวเวียดนามอพยพอยู่ในสภาพบีบคั้นที่จำเป็นต้องหามาตรการเพื่อที่จะหลุดพ้นจากสภาวะดังกล่าว และมีการแต่งงาน โดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลักประกันอนาคตที่ชัดเจนที่สุด จึงไม่สามารถนำสู่ข้อสรุปเรื่องความนิยมหรือไม่นิยมในการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ได้ ในเมื่อการแต่งงานกับคนไทยได้กลายเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการพ้นจากบรรยากาศกดดันทั้งจากนโยบายของรัฐและพฤติกรรมของคนท้องถิ่น หากได้เกิดขึ้นจากค่านิยมที่มีมาแต่ประการใด

กล่าวได้ว่า การที่รัฐได้มีนโยบายในการผลักดันผู้อพยพจากพื้นที่หนึ่งซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงตามที่รัฐตั้งข้อกังวล โยกย้ายไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยที่ท้องถิ่นมิได้มีมาตรการและประสบการณ์ที่จะรองรับคนกลุ่มดังกล่าว ถือเป็นความเสี่ยงอย่างยิ่ง กรณีชาวเวียดนามอพยพในจังหวัดพัทลุงอาจโชคดีที่คนกลุ่มนี้มีลักษณะไม่ก้าวร้าวกับคนในพื้นที่ และอดีตที่คนในพื้นที่มีต่อพวกเขาตามที่รัฐได้พยายามสร้างภาพคอมมิวนิสต์ที่น่ากลัวขึ้นมา ก็มีได้ถึงขนาดทำให้คนทั้งสองกลุ่มหันมาทำร้ายหรือฆ่าแกงกัน คงแต่เพียงสภาพบีบคั้นทางสังคมและจิตใจของชาวเวียดนามอพยพที่ดำเนินไปในแต่ละวัน จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่หวาดระแวงสายตาคอรอบข้าง การที่มีชาวเวียดนามอพยพจำนวนมากตัดสินใจโยกย้ายถิ่นที่อยู่หลังได้รับสัญชาติไทยเพียงไม่นาน สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามหลุดพ้นจากสภาพกดดันทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ตลอดเวลาที่ถูกจำกัดพื้นที่ได้อย่างดี

ความเสี่ยงในการดำเนินนโยบายลักษณะคล้ายกันนี้ของรับไทยยังคงมีกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ แม้แต่การคงอยู่ของชาวเวียดนามอพยพที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งผู้ศึกษาไม่มีโอกาสได้ลงไปสำรวจ หรือแม้แต่การโยกย้ายคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าไปทำกินในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบกับทั้งวิธีการที่เจ้าหน้าที่รัฐจากส่วนกลางดำเนินการกับคนในพื้นที่วัฒนธรรมมุสลิม ซึ่งสื่อสารด้วยภาษามลายูถิ่นในแบบเดียวกับคนไทยพุทธที่สื่อสารด้วยภาษาไทยกลาง ได้ก่อตัวขึ้นเป็นความกดดันระยะยาวและสะท้อนกลับเป็นความรุนแรง จนนำไปสู่การต้องโยกย้ายถิ่นฐานของคนไทยพุทธจำนวนมาก เหล่านี้คือเครื่องสะท้อนผลลัพธ์จากความเสี่ยงในนโยบายของรัฐส่วนกลาง ซึ่งดำเนินนโยบายโดยขาดความเข้าใจและขาดความคิดคำนึงถึงคนในพื้นที่ สุดท้ายก็อาจลงเอยด้วยการย้ายปัญหาจากที่หนึ่ง ไปสร้างปัญหาใหม่ในอีกที่หนึ่งแทน ซึ่งโดยแท้จริงรัฐควรต้องให้คุณค่าต่อทุกท้องที่ในประเทศนี้ทัดเทียมกัน ฐานความคิดของรัฐต่อการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะการโยกย้ายคนจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง ก็จะต้องมีความละเอียดรอบคอบมากขึ้น และก่อให้เกิดปัญหาตามมาน้อยที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันนี้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ได้มีความกลมกลืนเป็นคนไทยไปมากแล้ว คงเหลืออยู่แต่วัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น พวกเขาจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศไทย และได้สร้างคุณูปการต่อสังคมที่อาศัยอยู่จนเป็นที่ประจักษ์ชัดมายาวนาน รัฐบาลไทยจึงควรปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างเป็นธรรม ตามสิทธิที่คนไทยพึงมีพึงได้ ดังต่อไปนี้

1. เร่งอนุมัติสัญชาติไทยแก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับสัญชาติอีก 21 คนในจังหวัดพัทลุง เพื่อจะได้ใช้สิทธิต่างๆ ตามฐานะที่เป็นคนไทยได้
2. ในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง รัฐบาลกลางควรให้โอกาสท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่ามีความยินดีที่จะปรับตัวเป็นพื้นที่ที่กำหนดเฉพาะตามนโยบายของรัฐหรือไม่ อาจจะโดยการลงประชามติ หรือวิธีอื่นๆ เพราะการตัดสินใจโดยไม่รับฟังเสียงจากพื้นที่ หากมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องมาจากเหตุที่รัฐบาลดำเนินนโยบายตามแนวทางดังกล่าว ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบปัญหาเหล่านี้ได้ในระยะยาว ดังเช่นกรณีที่รัฐบาลดำเนินนโยบายผิดพลาดกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือคนในพื้นที่นั่นเอง
3. สร้างความรู้ความเข้าใจต่อคนในชุมชนอย่างเป็นทางการถึงการมีอยู่ของชนกลุ่มน้อย เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐได้สร้างมายาคติไปเพื่อให้ประชาชนมีความรังเกียจเคียดชังกันกลุ่มนี้มาอย่างต่อเนื่อง แม้คนท้องถิ่นจะมีความเข้าใจอันดีระหว่างกันอยู่แล้ว แต่กับชนกลุ่มน้อยเอง ก็ต้องการได้รับการยอมรับอย่างชัดเจนเพื่อจะได้รู้สึกถึงการมีตัวตนอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมนั้นๆ
4. ควรแก้ไขแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนไทยเสียใหม่ เพื่อไม่ให้มองประเทศเพื่อนบ้านเป็นศัตรู เลิกสอนให้เรียกลาวว่าบ้านที่เมืองน่อง ตามหลักการรัฐเสมอรัฐ มิฉะนั้นจะเกิดแนวคิดคลั่งชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่มีประโยชน์อื่นใดนอกจากผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศ แต่จะเกิดผลเสียหายสาหัสต่อการสมาคมและดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศในภูมิภาค